

Meppel-Most, een moetje of bewust gepland?

De bruinkoolwinning in en om Most maakte het land woest en ledig. Onder de werkelijk bezielende leiding van Ir. Stanislav Stys is de kaalslag omgetoverd in wijngaarden, weelderige parken en andere cultuurlandschappen.

Het klinkt onheilspellend. 'De catastrofe. De apocalyps. De stad die als een phoenix herrees'. Pogingen tot karakterisering van het verleden van Most, de stad in het Tsjechische Noord-Bohemen, waarmee Meppel in het najaar een officiële Stedenband wil sluiten.

Dit betekent een regelmatige uitwisseling op het gebied van onderwijs, cultuur, sport en volkshuisvesting en contacten tussen gemeente-, sportbestuurders, koorleden, onderwijsgeevenden, leden van de Rotaryclubs en andere belangstellenden. Rotary Meppel is de initiatiefnemer van de Stedenband. Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan in 1997 werden de eerste contacten met Most gelegd.

Gaat een 'Jumelage' ook werkelijk leven bij de doorsnee-inwoner? Vraag het leden van het Meppeler Mannenkoor die inmiddels intensieve contacten hebben met het Mannenkoor van Most en gemeenschappelijk concerten zowel in Meppel als in Most en omgeving hebben gegeven. Na een kortstondig werkbezoek eind vorige week van een Meppeler delegatie constateert Luc van der Wal, ambtenaar bestuurszaken van de gemeente, dat de Stedenband steeds meer begint te leven. Hij merkt het aan reacties van collega's, van sportverenigingen en culturele clubs en aan het enthousiasme van voormannen van Rotary Meppel als Eric Starre, Klaas van der Werf, de voorzitter van de Stichting Stedenband Meppel-Most Jos Botterop en Jan Sniijders.

Oude stad

'Catastrofe' en 'apocalyps' waarmee de ontwikkeling van Meppels tweelingstad wordt aangeduid, slaan op het vrijwel geheel verdwijnen van de oude stad van Most, het vroegere Duitse Brůx (Most en Brůx betekenen brug). Het communistische centraal comité besloot in 1962 dat de oude stad, ooit een architectonische en stedenbouwkundige parel in het Habsburgse Rijk, moest worden opgeofferd voor de bruinkoolwinning. De aanwezigheid van deze delfstof luidde het noodlot in van Most. Het communistische Tsjechoslowakije wilde economisch vooruit. Bruinkoolwinning, in dag- en in diepbouw bood daartoe de gelegenheid. De omgeving van Most was door de winning woest en ledig. In de jaren zestig begon gebouwen voor gebouwen en steen voor steen de ontakeling van het fraaie culturele erfgoed. Eric Starre, directeur van Hiab schudt tijdens het werkbezoek zijn hoofd. Tijdens een van zijn bezoeken aan Most vloog hij over de nieuwe stad en de directe omgeving, over de uitgestrekte bruinkoolgebieden en zag dat de omgeving stelselma-

De meer dan 10.000 ton zware Maria Hemelvaart-kerk in Most werd met een in Tsjechoslowakije ontwikkelde en in de Skodafabrieken gebouwde constructie in 28 dagen tijd 841 meter verplaatst. Daaraan gingen vijf jaar aan voorbereidingen vooraf.

tig wordt afgegraven. Een grand canyon van grijs-vale en smerig-bruine tientallen meters diepe voren.

Kerk verplaatst

Hij kent het verhaal van de Maria Hemelvaart-kerk tot in details. Alsof de communistische leiders door een Goddelijke vonk waren getroffen, besloten ze dat deze schitterende laat-gotische kerk moest worden bewaard. De kerk werd in 1975 na vijf jaar van voorbereidingen over een afstand van 841 meter verplaatst naar zijn huidige plek. Iets meer dan twee centimeter per minuut schoof het monument op een speciale constructie de geschiedenisboeken in. Aan de rand van de stad staat ze daar, fier en glorieus als een zichtbare overwinning op communistische megalomanie.

Volgens Eric Starre is er meer dan alleen het verhaal van catastrofes, verkrachting van het verleden en de culturele historie en de permanente uitputtingsslag van de aarde rondom Most. Er is ook een ander verhaal. Over herstel en revitalisering. Over het weer in cultuur brengen van die gebieden die eerst woest en ledig waren, alsof ze dagenlang door precisiebombardementen waren getroffen. Het is het levensverhaal van Ir. Stanislav Stys. Hij creëerde wijngaarden, weelderig beboste bergen, recreatieparken, visvijvers, een autocircuit en een drafbaan, het Hippodrom. Stys bracht het verkrachte land weer tot leven met afwisselende cultuurlandschappen en recreatieve bestemmingen. 'Soms heb je een beetje het gevoel

dat je een God bent,' zegt hij, terwijl hij bescheiden lacht.

Vorderingen

Zijn tanige, gebruide huid verraaft een lang verblijf in de buitenlucht. Ir. Stys vertelt over de enorme vorderingen die er op milieugebied zijn bereikt. De bruinkoolwinning in Noord-Bohemen is voor de economie van Tsjechië van levensbelang. Er zijn geen andere brandstoffen in voldoende mate voorradig om de electriciteitscentrales te voeden. De aanslagen op de natuur door ernstige luchtvervuiling die tot verzuring van de bossen leidde, zijn verminderd. Dat lukte dankzij torenhoge investeringen in filters en andere uitstoot-verminderende apparatuur die voor een deel uit Nederland werden geïmporteerd. Ir. Stys benadrukt dat de vervuiling door de bruinkoolwinning is teruggebracht tot een niveau dat vergelijkbaar is met Nederlandse maatstaven. Daaraan ging wetgeving vooraf die de bruinkoolmaatschappijen verplicht stellen de opengewoelde grond na gebruik in cultuur te brengen. Deze 'maatschappelijke kosten' zijn verdisconteerd in de prijs van het bruinkool.

Werkeloos

Zeventien procent van de beroepsbevolking van Most is werkeloos. Door de gestage vermindering van de bruinkoolwinning, van 60 miljoen ton enkele jaren geleden tot 45 miljoen ton nu, en de invoering van steeds meer automatisering daalt de werk-

gelegenheid. Nu zijn nog circa 25.000 mensen betrokken bij de bruinkool- en aanpalende chemische industrie in dit deel van Tsjechië. De verwachting is dat binnen enkele jaren de werkloosheid dik over de twintig procent toeneemt.

De regio heeft de chemische industrie te danken aan ene Adolf Hitler. Deze richtte het fabriekscomplex Chemo Petrol op. Dit bedrijf won uit de overvloedig aanwezige voorraden bruinkool benzine die nodig was om de reusachtige nazistische oorlogsmachine draaiende te houden. In de omgeving van Most werden enkele tientallen werkcampen ingericht met een onuitputtelijk reservoir aan goedkope arbeidskrachten onder wie Nederlandse krijgsgevangenen. Met geld van de Tsjechische staat en van de Nederlandse ambassade in Praag is het initiatief genomen om op de begraafplaats van Most de namen van de gevallen uit vele landen van Europa op een monument bij te zetten.

Idealistisch

Een in de toekomst teruglopend belang van de oorspronkelijke industriële bedrijvigheid en toenemende werkloosheid leveren indrukwekkende cijfers op. Maar wat betekent dit voor de -bescheiden- rol van Meppel? Je kunt toch moeilijk als kleine Drentse gemeente de enorme problemen van een tweelingstad op je rug nemen, want dat komt dicht in de buurt van zowel zelfoverschatting als grootheidswaanzin, zo wordt wethouder Wim Zwaan, buitenlandse betrekkingen in zijn portefeuille, vrij verstaald voorgehouden.

Zwaan staat er om bekend idealistisch te zijn. Overgoten met het wereldverbeterende sausje uit de keuken van de jaren zestig; volgens een recept met als belangrijkste ingrediënt dat de verbeelding aan de macht moest komen. Wim Zwaan is evenwel niet gespeend van een pragmatische kijk op zaken te hebben. Hij kan soms in politiek jargon spreken en in een onbewaakt moment van zweverigheid naar de juiste toon zoeken, hij weet eenmaal op stoom helder te formuleren waarom het werkelijk gaat. Hij schetst die visie met het bredere perspectief van een Verenigd Europa en tegelijkertijd in de sombere wetenschap dat er maar iets hoeft te gebeuren of het wankele evenwicht tussen oorlog en vrede kan op dit continent ruw worden verstoord. Dan praten we niet over Sierra Leone of andere verre delen in Afrika, maar over een nietig land achter Gods rug, op een paar uur vliegen van Nederland, bijna op steenworpafstand van Most, zo houdt Zwaan zijn gesprekspartners voor.

Tsjechië treedt in 2005 officieel toe tot de Europese Unie. Dankzij miljoenen investeringen uit Brusselse fondsen worden landen als Tsjechië, Hongarije en Polen klaargestoomd voor deze toetreding tot de EU. De economische eenwording is één ding, een Verenigd Europa moet aan de basis worden opgebouwd. Door middel van contacten en uitwisselingen tussen gemeenten en hun inwoners, is ook de overtuiging van burgemeester Cees Bijl. Hij doet er serieus gewag van tijdens een aantal toespraken tijdens het werkbezoek.

Zwaan heeft gemerkt dat de Meppeler delegatie aan vertrouwen heeft gewonnen bij de tijdens een vorig bezoek soms wat terughoudende gastheren. 'Weet jij wie hier de afgelopen jaren zijn geweest? Misschien is Most gouden bergen beloofd, maar is er van een serieuze uitwisseling niets terechtgekomen. En dan komen er mensen uit Meppel die een Stedenband willen. Het is begrijpelijk dat Most eerst de kat uit de boom heeft gekeken,' aldus Jos Botterop.

Tegenbezoek

In het najaar brengt het gemeentebestuur van Most met in zijn kielzog afvaardigingen van clubs een tegenbezoek aan Meppel. Dan wordt een vriendschapsverdrag gesloten, een officieel document dat de Stedenband tussen Most en Meppel vastlegt. Burgemeester Cees Bijl en wethouder Wim Zwaan beklemtonen in koor dat het een startsein is van een wederzijds programma om van elkaar te leren. Er is geen sprake van een vorm van ontwikkelingssamenwerking. Daarmee wordt de partner ernstig tekort gedaan. 'Hun voorzieningen op cultureel en sportgebied, hun opvattingen over de opvang van de jeugd, daarvan kunnen wij veel leren,' aldus Zwaan 'Het is boeiend om vanuit verschillende culturen daarover met elkaar in gesprek te zijn,' voegt Cees Bijl eraan toe.

Het kind van samenwerking is geen moeite, maar bewust gepland. De oude stad van Most keert niet terug, evenmin als het oude Meppel met zijn vele grachtenlopen en kleine behuizingen die slechts doorschemeren in de herinnering van oude Meppelers. Het nieuwe Most is de realiteit, met zijn fantasieloze blokkendozen die om renovatie schreeuwen en waarmee vergeleken het wijkontwikkelingsplan in de Haveltermade kinderspel is.

Waarschijnlijk voor het jaar 2000 worden de bordjes verhangen: dan krijgt de naam Most een plaats bij de toegangswegen van de stad en gaat de uitwisseling bij iedere passage een beetje meer leven, hoopt Wim Zwaan, idealistisch als hij is.